

Мр Сташа Милојевић
Лос Анђелес, Santa Monica Public Library

УДК 025.3/4(73)

КАТАЛОГИЗАЦИЈА И КЛАСИФИКАЦИЈА У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

По подацима из 1992. године библиотечки фонд академских и јавних библиотека у Сједињеним Државама обухватао је око 1,4 милијарди књига, 900 милиона докумената на микрофилму, 9 милиона наслова периодике и 50 милиона аудио-визуелног материјала¹⁾. Овом броју се годишње придодаје неких 40 милиона нових јединица. У статистику нису укључене владине, библиотеке у приватном сектору као ни школске библиотеке. Наравно, укупан број различитих наслова је мањи и креће се око 50 милиона. Овакав квантитет и високи степен набавке нових материјала захтева добро дефинисану и ефикасно разрађену инфраструктуру за каталогизацију. Он такође подразумева и високи степен аутоматизације у свим пољима библиотечких активности, а нарочито у области каталогизације. Са аутоматизацијом се у САД започело почетком 1970-тих година. У почетку системи нису били интегрисани, већ су служили посебно за каталогизацију, циркулацију, набавку, итд. У 1980-им су се развили интегрисани системи који су користили јединствену библиографску базу података за различите функције библиотеке, укључујући ОПАС. Данас је аутоматизација у приличној мери завршена. Акцент је на електронском умрежавању каталога, омогућавању приступа каталозима путем Интернета, као и на интегрисању онлајн материјала (електронске књиге, периодика, базе података) са физичким материјалом.

Главни циљ организовања библиотечких фондова је задовољавање различитих потреба корисника за информацијама. Организовање знања у би-

блиотекама подразумева организацију више различитих типова информација и медијума: како информација ускладиштених у физичким објектима-попут књига, видео касета и музичких дискова - тако и виртуелних информација ускладиштених у електронском виду (текст, звук и слика). Ефикасна организација знања захтева да су принципи организације релативно једноставни за примену и да их разумеју како библиотекар тако и корисници библиотека. Та организација у највећој могућој мери треба да одражава начин на који људи иначе траже информације.

Чарлс А. Катер (Charles A. Cutter) је 1876. године у својој књизи *Правила речничког каталога* дао једну од првих и најутицајнијих дефиниција циљева каталога.

Катерови циљеви каталога су:

1. Да се кориснику омогући да пронађе књигу за коју је познат било:
 - а. аутор
 - б. наслов
 - в. предмет (тема);
2. да покаже шта библиотека поседује
 - а. од датог аутора
 - б. на дату тему
 - в. из одређене врсте литературе;
3. да помогне при избору књиге
 - а. у погледу издања (библиографски)
 - б. у погледу њеног карактера (литерарно или предметно).²⁾

Сејмор Лубецки (Seymour Lubetzky) у свом значајном делу *Правила и принципи каталогизације* одређује два основна циља каталога: омогућавање кориснику да на једноставан начин утврди да ли библиотека поседује жељену књигу и давање кориснику информације, уз помоћ нормираног облика ауторовог имена, о свим делима тог аутора која библиотека поседује као и информацију о издањима или преводима.³⁾

Ове циљеве каталога потврдила је Међународна федерација библиотечких асоцијација (International Federation of Library Associations) на конференцији посвећеној принципима каталогизације одржаној 1961. на којој су учествовале 53 државе. Ови принципи су познати под називом *Париски принципи*.

Но, треба имати у виду да је функција каталога не само омогућавање проналажења библиотечке грађе, већ и њен систематски опис.

У овом раду нагласак ће бити на принципима и имплементацији каталогизације и класификације у САД, са посебним освртом на савремене токове.

АЛФАБЕТСКА КАТАЛОГИЗАЦИЈА

Израда библиотечких записа је комплексан задатак, и самим тим је и литература која говори о томе колико и који тип информација је потребан да би се одређена јединица описала опсежна. Израдом библиотечких записа руководе стандарди и правила.

У протекле две деценије два су догађаја била од кључног утицаја на алфабетску каталогизацију. То су економичност кооперативне каталогизације и употреба компјутерских технологија у процесу каталогизације.⁴⁾ Кооперативна каталогизација има за циљ креирање једног стандардног компјутерски генерисаног записа, који онда користе све, или скоро све, библиотеке. На тај начин сештеде значајни фискални и персонални ресурси. Кооперацију пре свега промовише Конгресна библиотека кроз Национални координисани програм за каталогизацију (National Coordinated Cataloging Program). У овом програму одговорност за алфабетску каталогизацију деле Конгресна библиотека, библиотеке учеснице и кооперативни библиографски сервиси као што је OCLC.

Да би ова координација била могућа централни библиографски сервиси и библиотеке се ослањају на стандарде. У последњих неколико деценија каталогизација је постала прилично стандардизована област људског деловања. До тога је дошло пре свега залагањима на међународном нивоу, кроз деловање Међународне федерације библиотечких асоцијација. Тако је током 1970-их година ова организација развила низ стандарда под називом ISBD, Међународни стандардни библиографски опис. Ови стандарди идентификују кључне компоненте библиографског записа, интерпункцију и редослед извора по приоритету. Међународна федерација библиотечких асоцијација наставља са својим активностима на пољу програма универзалне библиографске контроле. Наравно, савршена стандардизација није ни могућа ни пожељна, јер су разлике у језицима, културним вредностима, врстама корисника и циљевима библиотека довољно велике да захтевају различите библиографске записе.

Англо-америчка правила за каталогизацију

Примарни код за алфабетску каталогизацију у употреби у САД су Англо-америчка правила за каталогизацију (Anglo-American Cataloging Rules, AACR). Ова правила се заснивају на јасним принципима који су у својој основи усклађени са *Париским принципима* и ISBD-ом.

Англо-америчка правила за каталогизацију имају две функције: опис документа и приступ документу.⁵⁾ Правила се не баве предметном каталогизацијом.

Правила се састоје из два дела. Први део садржи правила за библиографски опис библиотечке грађе. Ова правила одређују како ће се представити библиографске и физичке карактеристике материјала који се каталогизира. Други део се бави избором приступних тачака, обликом одредница, и унакрсним упутницама.

Правила утврђују који ће се извор информација користити у опису публикације. Она такође прописују један или више главних извора података за сваки тип материјала. Одређивање главног извора података помаже у постизању конзистентности и униформности библиографског описа.

Правила такође прописују шта сачињава три различита нивоа каталогизације, примерених различитим потребама библиотека (минималан, средњи и комплетан ниво).

Англо-америчка правила за каталогизацију су веома успешна и као сет правила за алфабетску каталогизацију и као инструмент за универзалну библиографску контролу. Она третирају све медијуме подједнако и представљају први стандард који подржава све медијуме.

Ова правила представљају храбар напор да се произведе један прагматичан код, тј. код у коме ће бити релативно мали број једноставних правила која остављају простор да се каталогизери ослањају на сопствену стручну процену када су извесни појединачни случајеви у питању.⁶⁾

Машински читљива каталогизација - MARC

Један од најзначајнијих догађаја у развоју библиотека тиче се стварања електронских записа у формату за машински читљиву каталогизацију, познатијем као MARC. MARC је настао 1960-их година у Конгресној библиотеци и омогућио је прву значајнију употребу компјутерске технологије у библиотекама тако што је централизовао припрему каталогских листића, што је довело до стварања првих кооперативних библиографских система. MARC се састоји од више различитих поља, која се још зову и идентификатори или тагови, од којих је свако повезано са тачно одређеном информацијом у библиографском запису. Овај формат је направљен првенствено као формат за каталогизацију, стога организација знања у другим видовима компјутерских база података (као што су разни индекси и апстракти) користи друге формате.

Током година појавила се забринутост због броја елемената података у MARC-у као и њихове сложености, с једне стране, и његове ограничености у погледу описа електронског материјала, с друге стране. Како би се тај недостатак превазишао предложени су нови системи. На пример, неке библиотеке су почеле да користе Даблински сет елемената, али је он много рудиментарнији од

MARC-a и не омогућава потпуну библиографску контролу. Овим проблемом се позабавила Конгресна библиотека која је управо развила систем под називом MODS, о коме ће бити нешто више речи касније. У будућности се очекује да MODS постане доминантан стандард.

КЛАСИФИКАЦИЈА

Један од основних организационих принципа које библиотеке користе је класификација. Класификација је „чин организовања универзума знања у систематичан ред.“⁷⁾ Класификационе шеме имају за циљ да идентификују корпус људског знања и међусобне односе који владају унутар тог знања. На овај начин, корисник долази не само до жељене публикације, већ и до осталих публикација на исту или повезану тему. Добри класификациони системи одражавају међусобну повезаност идеја. Класификација по дисциплинама је основни и доминантан начин распоређивања и претраживања библиотечке грађе и информација у библиотекама.⁸⁾

Основна функција класификације у библиотекама данас је давање основе за физички размештај библиотечке грађе. У том погледу она је корисна на два начина: помаже при лоцирању одређених публикација на полици и служи као средство уз помоћ кога су публикације на исту или сличну тему распоређене у истом делу библиотеке (колокација). Како већина библиотека у САД има слободан приступ фонду, ова друга функција је веома значајна.

Два су класификациона система доминантна: DDC (Dewey Decimal Classification), Дјуијева децимална класификација и Класификација Конгресне библиотеке (Library of Congress Classification). Обе шеме су оригинално направљене за класификацију књига, али су у скорије време усвојене и за употребу у другим формама.

Дјуијева децимална класификација - ДДК

У употреби још од 1876. године, ДДК – Дјуијева децимална класификација данас је најчешће коришћен класификациони систем. Овај систем користи арапске бројеве за организацију грађе. Сем у Америци систем се користи у још 135 земаља и преведен је на више од 30 језика. Деведесет и пет процената свих америчких јавних и школских библиотека, као и четвртина универзитетских, користи овај систем.

Дјуи знање дели у класе које представљају традиционалне академске дисциплине. Постоји десет главних класа. Свакој од класа до-дељен је одређен опсег. Свакој публикацији која припада једној од ових класа додељује се број у

оквиру тог опсега. Додељени број зове се класификациони број. Логика унутар главне класификације је хијерархијска, наиме у оквиру главне дисциплине или класе постоје разне подкласе или потподеле, које се онда даље деле.

Занимљиво је да иако ДДК утиче на физичку локацију публикације, главна одлика овог система је да је та локација релативна а не фиксна. У ДДК сигнатуре се не односе ни на једно одређено место на полици, већ се посматрају у релацији са осталим књигама. Стога се стварна физичка локација материјала може мењати све док су публикације у исправном односу једна према другој.

Један од главних проблема овог система је што је затворен. Опсег бројева је лимитиран између 000 и 999, и сви опсези већ имају додељене дисциплине. Дисциплине које у доба настанка шеме нису постојале, или су биле недовољно развијене, сада су често претрпане у малом опсегу. Други недостатак ове шеме је што је акценат на знањима насталим у европској и северноамеричкој култури.

Класификација Конгресне библиотеке

Класификација Конгресне библиотеке настала је почетком 20. века за потребе уређења колекције Конгресне библиотеке. Иако су ДДК и остали системи који су постојали у то доба утицали на развој ове класификације, овај систем је јединствен. Библиотеке које данас користе овај систем, сем Конгресне, су често универзитетске библиотеке са великим колекцијама. Овај систем је алфанумерички. Свака класа почиње са јединим до три слова, које прати један до четири броја. Систем има двадесет главних класа.

КОНТРОЛИСАНИ РЕЧНИЦИ

Контролисани речници имају кључну улогу у тражењу информација на одређену тему. У сврху нормативне контроле предметних одредница у САД се најчешће користе Предметне одреднице Конгресне библиотеке (Library of Congress Subject Headings).

Данас се ове одреднице користе не само као ауторитативни извор предметних одредница у библиотечким каталозима, већ и у многобројним индексима.

Попут Класификације Конгресне библиотеке, Предметне одреднице Конгресне библиотеке је развила Конгресна библиотека за сопствене потребе. Но, њихова употреба се убрзо проширила, делимично и зато што су оне један од ретких општих контролисаних речника на енглеском језику. Листа садржи доста различитих типова одредница, поређаних алфабетски. Међу одредницама које се користе су: појединачне именице или термини, придеви с именицама, пред-

лошке фразе, и реченице. Одреднице могу да садрже и одређени број пододредница за важне термине.

Одлуке које Конгресна библиотека доноси у погледу термина које ће да користи како би описала одређену тему, увелико утичу на способност корисника да описани документ или информацију пронађе. Током година било је критичара пре свега појединачних одредница. Критике су се односиле на културне, расне и религијске предрасуде одражене у избору термина. Једна од критика је и да термини нагињу више академској публици, те да нису погодни за примену у јавним библиотекама. Такође постоји проблем застаревања термина и брзине њихове замене.

Предметне одреднице Конгресне библиотеке настале су много пре него што су развијене модерне идеје о прављењу тезауруса. Од 1980-их година интензивно се ради на побољшању листе. Занимљиво је да је употреба компјутера ове предметне одреднице учинила много ефикаснијим, будући да је претраживање по кључним речима анулирало многе недостатке.

Иако доминантне, Предметне одреднице Конгресне библиотеке нису једини попис усвојених предметних одредница у употреби у САД данас. Мање јавне библиотеке користе Сирсову листу предметних одредница (Sears List of Subject Headings). Ово је поједностављен попис, сличан оном из Конгресне библиотеке, само са мање сложене структуром и терминима.

С друге стране постоје и врло специфични речници, попут Медицинских предметних одредница (Medical Subject Headings, MeSH), које је направила Национална медицинска библиотека (National Library of Medicine) за претраживање медицинске базе података Index Medicus.

ИНТЕРНЕТ И МЕТАПОДАЦИ

Један од тренутних проблема са којима се сусрећу сви који траже информације јесте како изаћи на крај са огромном количином информација доступном на Интернету. Наравно, највећи проблем представља чињеница да је Интернет настао као децентрализован систем у коме постоји минимална контрола у погледу садржаја и организације. Главни недостатак таквог система је одсуство стандардизације. Из досадашње дискусије је јасно да је стандардизација у организацији информација омогућила доступност огромне количине информација, што се пре свега види у библиотекама. Постоје предлози да се користе библиотечки системи за класификацију који би бар делимично унели ред и неку структуру у ову средину. Додуше, постоје и мишљења да постојећи системи подразумевају перманентност и стабилност докумената, што су главне карактеристике штампаног материјала, док су главне карактеристике електронских записа флуидност и непостојаност.

Интернет и све технологије повезане са њим омогућиле су приступ великом броју информација, али да би се те информације претраживале и да би се извршила њихова категоризација и селекција неопходно је поседовати податке о садржају тих информација. Већина традиционалних библиотечких стандарда није се бавила електронским изворима информација, а самим тим ни проблемом правила за утврђивање садржаја тих информација.

Данас се мењају и контекст и природа каталогизације. До пре десет година каталогизација се углавном бавила контролисањем физичких јединица. Иако је било несугласица око појединости, основни принципи и циљеви каталогизације су остали готово непромењени током свих ових година. Но, долази до промене фокуса на сасвим нови низ проблема који су повезани са описом и организацијом онлајн информација, као и описом дигиталних објеката. Однос ових објеката према традиционалним библиотечким колекцијама и према библиотечким процесима прикупљања, организације и чувања библиотечке грађе још увек није јасно дефинисан.⁹⁾

Метаподаци: Даблински сет, MODS и METS

Даблинска иницијатива (Dublin Core Metadata Initiative) је 1995. године установила сет од 15 елемената (Даблински сет) за опис информација на Интернету, чиме би се поједноставила њихова претрага.

MODS (Metadata Object and Description Schema) је замишљен као мост између MARC-а и једноставнијих шема метаподатака као што је Даблински сет.¹⁰⁾ MODS је развила Конгресна библиотека како би задовољила исказану потребу за скраћеном XML верзијом MARC-а. Конверзија између MARC-а и MODS-а је могућа. Конгресна библиотека планира да употреби MODS као формат за више од 100 000 записа који описују различит дигитализован материјал у оквиру пројекта Америчко сећање (American Memory).

METS (Metadata Encoding and Transmission Standard) је шема заснована на XML-у која указује на описне, административне и структуралне метаподатке, као и метаподатке о ауторским правима. METS подржава неометани проток метаподатака и електронских ресурса у умреженим системима.¹¹⁾ Ова шема је још увек у фази развоја и не сматра се довољно стабилном да се представи формалним телима за стандардизацију као што су ISO и NISO.

Закључак

Цео 20. век је прошао у аутоматизацији библиотекарства 19. века. Тежина коју су са собом носила Англо-америчка правила за каталогизацију и опште конвенције каталогизације помало је кочила визионарска стремљења. Очекује се да ће се жижа интересовања усмерити ка увиђању значаја садржаја у односу на носиоца информација, као и на интелектуалну суштину материјала у односу на физички формат. Такође треба имати у виду да традиционална алфабетска каталогизација постаје само један у низу приступа описа извора информација, и да се појављује читав низ метаподатака који постају неопходни за употребу и управљање дигиталним информацијама. Но, циљ ових нових шема није да замене традиционалну каталогизацију, већ да помогну у опису једног дела библиотечке грађе.

Литература

1. *Anglo-American Cataloguing Rules*. 2nd ed., 1988 revision. Michael Gorman and Paul W. Winkler, eds. Chicago : American Library Association, 1988.
2. Chan, Lois Mai: *Cataloging and Classification: An Introduction*. 2nd edition. New York : McGraw-Hill, 1994.
3. Delsey, Tom: „Standards for Descriptive Cataloguing: Two Perspectives on the Past Twenty Years.“ *The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. Edited by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989.
4. *Dewey Decimal Classification and Relative Index* . 21st ed., 4 vols. Albany : Forest Press, 1996.
5. *Foundations of Cataloging: A Sourcebook*. Michael Carpenter and Elaine Svenonius, editors. Littleton : Libraries Unlimited, 1985.
6. Guenther, Rebecca and Sally McCallum: „New Metadata Standards for Digital Resources: MODS and METS.“ *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. December/January 2003. Vol. 29. No. 2.
7. Library of Congress, Subject Cataloging Division. *Library of Congress Subject Headings*. Washington : Cataloging Distribution Service, Library of Congress.
8. Lynch, Clifford: „Bibliographic Description and Digital Objects: Toward a New Discipline of Information Description and Management.“ *The Future of the Descriptive Cataloging Rules*. Edited by Brian E. Schottbaender. Chicago : ALA, 1998.
9. *Origins, Content, and Future of AACR2 Revised*. Richard P. Smiraglia, editor. Chicago : American Library Association, 1992. Rowley, Jennifer and John Farrow: *Organizing Knowledge: An Introduction to Managing Access to Information*. 3rd edition. Burlington : Gower, 2000.
10. Rubin, Richard E.: *Foundations of Library and Information Science*. New York : Neal-Schuman, 1998.
11. *Sears List of Subject Headings*. 14th ed. Martha T. Mooney, ed. New York : H. W. Wilson, 1991.
12. Sutton, Stuart A.: „Mining the Metadata Queries.“ *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. December/January 2003. Vol. 29. No. 2.
13. *Whole Library Handbook 2*. George Eberhart, compiler. Chicago : American Library Association, 1995.

Напомене

- 1) *Whole Library Handbook 2*. George Eberhart, compiler. Chicago : American Library Association, 1995.
- 2) *Foundations of Cataloging: A Sourcebook*. Michael Carpenter and Elaine Svenonius, editors. Littleton : Libraries Unlimited, 1985. p. 67.
- 3) Chan, Lois Mai: *Cataloging and Classification: An Introduction*. 2nd edition. New York : McGraw-Hill, 1994. p. 39.
- 4) Delsey, Tom: „Standards for Descriptive Cataloguing: Two Perspectives on the Past Twenty Years.“ *The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. Edited by Elaine Svenonius. San Diego : Academic Press, 1989. p. 51.
- 5) Rowley, Jennifer and John Farrow: *Organizing Knowledge: An Introduction to Managing Access to Information*. 3rd edition. Burlington : Gower, 2000. p. 73.
- 6) *Origins, Content, and Future of AACR2 Revised*. Richard P. Smiraglia, editor. Chicago : American Library Association, 1992. p. VIII.
- 7) Chan, Lois Mai: *Cataloging and Classification: An Introduction*. 2nd edition. New York: McGraw-Hill, 1994. p. 259.
- 8) Rubin, Richard E.: *Foundations of Library and Information Science*. New York: Neal-Schuman, 1998. p. 175.
- 9) Lynch, Clifford: „Bibliographic Description and Digital Objects: Toward a New Discipline of Information Description and Management.“ *The Future of the Descriptive Cataloging Rules*. Edited by Brian E. Schottbaender. Chicago: American Library Association, 1998. p. 107.
- 10) Sutton, Stuart A.: „Mining the Metadata Queries.“ *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. December/January 2003. Vol. 29. No. 2. p. 11.
- 11) Guenther, Rebecca and Sally McCallum: „New Metadata Standards for Digital Resources: MODS and METS.“ *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. December/January 2003. Vol. 29. No. 2. p. 12.

Резиме

Рад се бави принципима и имплементацијом каталогизације и класификације у САД, са посебним освртом на савремене токове. Главни циљ организовања библиотечких фондова је задовољавање различитих потреба корисника за информацијама. Организовање знања у библиотекама подразумева организацију више различитих типова информација и медијума. У раду се описују Англо-америчка правила за каталогизацију и MARC, као стандарди у алфабетској каталогизацији. Такође се бави утицајем кооперативне каталогизације и употребом компјутерске технологије на развој ових стандарда. У раду са такође даје кратак опис Дјуијеве децималне класификације и Класификације Конгресне библиотеке као два доминантна класификациона система. Следи опис контролисаних речника, са посебним освртом на Предметне одреднице Конгресне библиотеке. Рад се осврће и на проблем информација на Интернету, као и на пролиферацију материјала у електронском облику који захтевају инкорпорацију у традиционалне библиотечке каталоге.

Мр Сташа Милоевич
Каталогизација и класификација в США

Резюме

Данный труд занимается принципами и имплементацией каталогизации и классификации в США, обращая особое внимание на современные тренды. Главная цель орга-

низации библиотечных фондов - удовлетворение различных потребностей абонентов за информацией. Организованность знания в библиотеках подразумевает организацию большого числа различных типов информации и медиумов. В труде представлены Англо-американские правила по каталогизации и MARC, как стандарты в алфавитной каталогизации. Он также занимается и влиянием кооперативной каталогизации и применением компьютерской технологии на развитие этих стандартов. В труде также коротко описана и Децимальная классификация Дьюи и Классификация Конгрессной библиотеки, как две доминантные классификационные системы. Следует описание контролируемых словарей, с особым описанием предметного указателя Конгрессной библиотеки. В труде уделено внимание проблеме информации на Интернете, а также и пролиферации материалов в электронном виде, требующих инкорпорации в традиционные библиотечные каталоги.

Staša Milojević, M.A.
Cataloguization and Classification in USA

Summary

In the Paper are treated the Principles and the Implementation of the Cataloguization and Classification in USA, with a special overview on modern streams. The main goal of the organization of Library Holdings is the satisfaction of different User's needs for Information. The organization of Knowledge in the Libraries implies the organization of several different types of information and media. In the Paper are described the Anglo-American Rules for Cataloguization and MARC, as standards for the alphabetical Cataloguization. As well the influence of the cooperative cataloguization and the usage of computer technology within the development of these Standards. One can find also a brief description of Dewey Decimal Classification (DDC) and the Classification of the Congress Library in Washington D.C, as the two dominating classificational Systems. Followed by the description of the controled dictionaries, with special overview on Subject Heading of the Congress Library. The Paper treats also the Problem of Information on the Internet, as well proliferation of the Material in electronic format, which requires the incorporation in traditional library Catalogues.